

ORZECZNICTWO TRYBUNAŁU KONSTYTUCYJNEGO ZBIÓR URZĘDOWY

Seria A

Warszawa, dnia 21 maja 2026 r.

Pozycja 58

POSTANOWIENIE

z dnia 13 maja 2026 r.

Sygn. akt SK 37/23

Trybunał Konstytucyjny w składzie:

Jarosław Wyrembak – przewodniczący
Stanisław Piotrowicz
Wojciech Sych – sprawozdawca
Rafał Wojciechowski
Andrzej Zielonacki,

po rozpoznaniu, na posiedzeniu niejawnym w dniu 13 maja 2026 r., skargi konstytucyjnej Parafii Rzymskokatolickiej [...] D. o zbadanie zgodności:

art. 292 w związku z art. 172 § 1 w związku z art. 285 § 1 i 2 w związku z art. 305⁴ w związku z art. 352 § 1 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (Dz. U. z 2020 r. poz. 1740, ze zm.) w zakresie, w jakim:

- „umożliwiają nabycie przez zasiedzenie służebności przesyłu w dobrej wierze w przypadku braku decyzji administracyjnej wydanej na podstawie art. 35 ustawy z dnia 12 marca 1958 r. o zasadach i trybie wywłaszczenia nieruchomości [Dz. U. z 1974 r. Nr 10 poz. 64, ze zm.], art. 70 ust. 1 ustawy z dnia 29 kwietnia 1985 r. o gospodarce gruntami i wywłaszczaniu nieruchomości (Dz. U. z 1991 r. Nr 30, poz. 127, ze zm.), art. 124 ust. 1 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz. U. z 2020 r. poz. 1990 ze zm.)”;
- „umożliwiają doliczenie posiadania przez przedsiębiorstwa energetyczne wykonywanego przed dniem 3 sierpnia 2008 r., do okresu korzystania przez przedsiębiorcę przesyłowego z trwałego i widocznego urządzenia w sposób odpowiadający służebności przesyłu po dniu 3 sierpnia 2008 r., potrzebnego do nabycia służebności przesyłu przez zasiedzenie z pominięciem zawieszenia biegu zasiedzenia służebności przesyłu na nieruchomości skarżące[j], które[j] przywrócono własność nieruchomości bezprawnie wywłaszczonej w czasie PRL, której zwrot nie był możliwy po przemianach ustrojowych Państwa Polskiego po 1989 r., zgodnie z ustawą z [dnia] 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2019 r. poz. 1347 ze zm.) a który to właściciel został pozbawiony możliwości dochodzenia zwrotu własności swojej nieruchomości z uwagi na obowiązujące przepisy prawne w PRL oraz uwarunkowania polityczne, co skutkowało zawieszeniem biegu zasiedzenia służebności gruntowych, a następnie służebności przesyłu do czasu przywrócenia prawa własności nieru-

- chomości wywłaszczonej – w postępowaniu regulacyjnym – w stanie wolnym od obciążeń przez Komisję Majątkową”,
- „naruszono prawo skarżącej do rzetelnego procesu – art. 45 Konstytucji – poprzez narażenie skarżąc[ej] na nieuzasadnione koszty opinii biegłego sądowego, która nie została przez [s]ąd wykorzystana do orzekania z uwagi na rozstrzygnięcie kwestii prejudycjalnej oceny zarzutu postawionego przez przeciwnika procesowego dotyczącego zasiedzenia służebności przesyłu”
 - z art. 2, art. 21 ust. 1 i 2, art. 25 ust. 4, art. 31 ust. 2 i 3, art. 32 ust. 1 i 2, art. 37 ust. 1 oraz art. 64 ust. 1-3 Konstytucji,

p o s t a n a w i a:

umorzyć postępowanie.

Orzeczenie zapadło jednogłośnie.

UZASADNIENIE

I

1. W skardze konstytucyjnej z 22 stycznia 2021 r. Parafia Rzymskokatolicka [...] w D. (dalej: skarżąca) wniosła o stwierdzenie, że art. 292 w związku z art. 172 § 1 w związku z art. 285 § 1 i 2 w związku z art. 305⁴ w związku z art. 352 § 1 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (Dz. U. z 2020 r. poz. 1740, ze zm.; dalej: k.c.), w zakresach wskazanych w komparycji niniejszego postanowienia, są niezgodne z art. 2, art. 21 ust. 1 i 2, art. 25 ust. 4, art. 31 ust. 2 i 3, art. 32 ust. 1 i 2, art. 37 ust. 1 oraz art. 64 ust. 1-3 Konstytucji.

1.1. Skarga konstytucyjna została wniesiona w związku z następującą sprawą:

Skarżąca w postępowaniu z udziałem przedsiębiorstwa energetycznego wystąpiła do sądu rejonowego z wnioskiem o ustanowienie służebności przesyłu na nieruchomości, na której posadowione są, bez jej zgody, urządzenia przesyłowe. Własność nieruchomości objętej wnioskiem została skarżącej przywrócona na podstawie orzeczenia Komisji Majątkowej w Warszawie w 1996 r. Sąd rejonowy oddalił wniosek, uznając za zasadny podniesiony przez przedsiębiorstwo przesyłowe zarzut zasiedzenia w dobrej wierze służebności przesyłu na nieruchomości objętej wnioskiem. Sąd okręgowy oddalił apelację, podzielając ustalenia sądu rejonowego. Rozstrzygnięcie to skarżąca wskazała jako ostateczne orzeczenie o jej wolnościach i prawach.

1.2. Uzasadniając zarzuty sformułowane w skardze, skarżąca wskazała przede wszystkim, że ich podstawą jest wykładnia kwestionowanych przepisów „w zakresie, w jakim umożliwiają (...) zasiedzenie służebności przesyłu w dobrej wierze i doliczenie do tego okresu zasiedzenia korzystania przez przedsiębiorcę przesyłowego z nieruchomości skarżąc[ej] w czasie trwania procesu regulacyjnego tej własności w zakresie ewentualnej służebności gruntowej” (skarga, s. 5). Interpretacja ta, przyjęta przez orzekający w sprawie skarżącej sąd, oparta jest na wykładni Sądu Najwyższego, która ma w istocie charakter prawotwórczy – Sąd Najwyższy wykreował instytucję służebności gruntowej odpowiadającej treścią służebności przesyłu, podczas gdy „w okresie od dnia 1 stycznia 1965 r. do dnia 3 sierpnia 2008 r. nie było podstaw do ustanawiania służebności przesyłu, a tym samym nie istniała możliwość jej zasiedzenia w jakimkolwiek zakresie” (skarga, s. 6). Linia orzecznicza kontestowana przez skarżącą została zapoczątkowana uchwałą Sądu Najwyższego z 17 stycznia 2003 r., sygn. akt

III CZP 79/02 i jest konsekwentnie podtrzymywana w kolejnych orzeczeniach zarówno Sądu Najwyższego, jak i sądów powszechnych. Znaczy to, zdaniem skarżącej, że zostały spełnione ukształtowane w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego przesłanki uzasadniające kontrolę zgodności z Konstytucją zakwestionowanych w skardze przepisów w takim rozumieniu, jakie ukształtowało się wskutek działalności Sądu Najwyższego.

Skarżąca argumentowała, że przyjęcie wykładni preferowanej przez Sąd Najwyższy jest wykluczone zarówno ze względu na zasady prawa cywilnego, m.in. zasadę *numerus clausus* praw rzeczowych, jak i ze względu na argumenty natury konstytucyjnej. Kwestionowana wykładnia prowadzi bowiem do naruszenia zasady konstytucyjnej ochrony prawa własności (art. 64 ust. 2 w związku z art. 2 Konstytucji) przez przyjęcie w drodze analogii na niekorzyść bezprawnie wywłaszczonego przez państwo (PRL) możliwości zasiedzenia służebności przesyłu w dobrej wierze, doliczenie do okresu posiadania służebności przesyłu okresu posiadania służebności gruntowej sprzed czasu wprowadzenia do porządku prawnego nowej instytucji służebności przesyłu oraz przez przyjęcie biegu okresu zasiedzenia służebności gruntowej i przesyłu w czasie, gdy wywłaszczony właściciel nie mógł korzystać z własności swojej nieruchomości i tym samym podjąć działania mające na celu ochronę prawa własności. Skarżąca zarzuciła nieproporcjonalne ograniczenie prawa własności w drodze przyjęcia analogii na niekorzyść właściciela oraz uprzywilejowanie pozycji posiadacza służebności, którym jest podmiot publiczny przejmujący od Skarbu Państwa prawo własności urządzeń. W jej ocenie, wykładnia zaskarżonych przepisów jest równoznaczna ze zmianą stanu prawnego mającą charakter retroaktywny, co godzi w zasadę zaufania obywateli do państwa i stanowionego przez nie prawa. Skarżąca wskazała także, że wobec braku w polskim systemie prawa w latach 1965-2008 instytucji służebności przesyłu właściciel nieruchomości, na której znajdowały się urządzenia przesyłowe, nie mógł spodziewać się, że może przeciwko niemu upływać termin zasiedzenia służebności gruntowej odpowiadającej treści służebności przesyłu (lub nawet służebności przesyłu) i nie mógł w związku z tym podejmować działań zmierzających do obrony przed ziszczeniem się prawnorzecowego skutku upływu takiego terminu. W szczególnie trudnej sytuacji była zaś skarżąca, która została bezprawnie pozbawiona własności nieruchomości w okresie PRL i – nie będąc właścicielem – była nie tylko praktycznie, lecz także formalnie pozbawiona możliwości jakiegokolwiek działania, np. żądania usunięcia linii przesyłowych.

2. W postanowieniu z 3 kwietnia 2023 r., sygn. Ts 20/21 (OTK ZU B/2023, poz. 162), Trybunał Konstytucyjny postanowił nadać skardze konstytucyjnej dalszy bieg.

3. W piśmie z 18 maja 2023 r. Rzecznik Praw Obywatelskich poinformował, że nie zgłasza udziału w postępowaniu.

4. W piśmie z 15 maja 2023 r. Prokurator Generalny wniósł o umorzenie postępowania na podstawie art. 59 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (Dz. U. z 2019 r. poz. 2393) wobec niedopuszczalności wydania wyroku.

4.1. Prokurator Generalny odniósł się najpierw do zakresu zaskarżenia określonego przez skarżącą w *petitum* skargi. Skarżąca zakwestionowała art. 292 w związku z art. 172 § 1 w związku z art. 285 § 1 i 2 w związku z art. 305⁴ w związku z art. 352 § 1 k.c. w zakresie, w jakim umożliwia nabycie przez zasiedzenie służebności przesyłu w dobrej wierze w przypadku braku decyzji administracyjnej, z której wynika prawo do korzystania z urządzeń przesyłowych znajdujących się na cudzej nieruchomości. Pierwszy ze wskazanych przez skarżącą zakresów zaskarżenia, nieopatrzony jakimkolwiek dodatkowym prawnie istotnym zastrzeże-

niem, dotyczy zatem możliwości zasiedzenia służebności przesyłu, podczas gdy sama skarżąca, w świetle argumentacji przedstawionej w skardze, nie kwestionuje takiej możliwości. W nauce prawa cywilnego również nie budzi kontrowersji możliwość nabycia służebności przesyłu w drodze zasiedzenia, o ile bieg terminu zasiedzenia rozpoczął się nie wcześniej niż 3 sierpnia 2008 r., tj. z chwilą wprowadzenia do polskiego systemu prawnego służebności przesyłu. W związku z tym jedynie drugi zakres zaskarżenia, czyli przyjęta w orzecznictwie Sądu Najwyższego wykładnia, dopuszczająca możliwość doliczenia do okresu wymaganego do zasiedzenia służebności przesyłu okresu korzystania przez przedsiębiorcę przesyłowego – przed 3 sierpnia 2008 r. – z trwałego i widocznego urzędzenia w sposób odpowiadający treści służebności przesyłu, wyraża wątpliwości skarżącej, które ewentualnie mogą zostać poddane ocenie Trybunału Konstytucyjnego. Z tego względu postępowanie w pierwszym z wymienionych w *petitum* skargi zakresów zaskarżenia podlega umorzeniu ze względu na niedopuszczalność wydania wyroku (art. 59 ust. 1 pkt 2 u.o.t.p.TK).

W odniesieniu do drugiego zakresu zaskarżenia Prokurator zwrócił uwagę, że skarżąca objęła nim także brak zawieszenia biegu terminu zasiedzenia służebności do czasu przywrócenia skarżącej własności nieruchomości bądź przyznania nieruchomości zamiennej w postępowaniu regulacyjnym przed Komisją Majątkową oraz wskazała, że była pozbawiona możliwości dochodzenia swojej nieruchomości „z uwagi na obowiązujące przepisy prawne w PRL oraz uwarunkowania polityczne” (stanowisko, s. 17). W ocenie Prokuratora Generalnego, z punktu widzenia sformułowanych w skardze zarzutów, te elementy konstrukcji zarzutów są irrelewantne, gdyż – po pierwsze – odnoszą się do oceny okoliczności faktycznych, po drugie – nie znajdują odniesienia w zaskarżonych przepisach. Prokurator Generalny zwrócił uwagę, że skarżąca odrębnie (poza *petitum* skargi) wskazała wprawdzie jako przedmiot kontroli także przepisy normujące zawieszenie biegu terminu zasiedzenia, jednak nie towarzyszyło temu adekwatne uzasadnienie, wykraczające poza przedmiot kontroli określony w *petitum* skargi.

4.2. Odnosząc się do zarzutów skarżącej, Prokurator zwrócił uwagę, że norma zakwestionowana w skardze konstytucyjnej jest – jak podkreśla skarżąca – wynikiem ugruntowanej w orzecznictwie Sądu Najwyższego wykładni zaskarżonych przepisów. Zdaniem Prokuratora, wykładnia ta nie spełnia jednak ukształtowanych w orzecznictwie Trybunału przesłanek warunkujących możliwość kontroli jej zgodności z Konstytucją. Prokurator odwołał się do postanowienia Trybunału z 17 października 2018 r., sygn. P 7/17, w którym Trybunał umorzył postępowanie odnośnie do kontroli zgodności z Konstytucją art. 292 w związku z art. 285 § 1 i 2 k.c. m.in. w zakresie, w jakim stanowiły podstawę doliczenia do okresu korzystania, w sposób odpowiadający służebności przesyłu, przez przedsiębiorcę przesyłowego lub Skarb Państwa z trwałego i widocznego urzędzenia (terminu zasiedzenia) – czasu korzystania z takiego urzędzenia w sposób odpowiadający służebności przesyłu przed 3 sierpnia 2008 r. Trybunał uznał, że możliwość owego doliczenia, wobec braku przepisów przejściowych w ustawie wprowadzającej do systemu prawa służebność przesyłu, wynika nie z zakwestionowanych przepisów, lecz z art. 176 w związku z art. 352 i art. 305¹ k.c. Wskazał także, że w razie doliczenia okresu posiadania przedsiębiorcy przesyłowego (Skarb Państwa) nabywa służebność przesyłu, a nie służebność odpowiadającą treścią służebności przesyłu. Tym samym Trybunał uznał, że nie można mówić o ugruntowanej linii orzeczniczej opartej na zakwestionowanych przepisach. Prokurator zwrócił uwagę, że od chwili wydania powołanego postanowienia pogląd Sądu Najwyższego, zgodnie z którym możliwe jest doliczenie do okresu posiadania niezbędnego do zasiedzenia służebności przesyłu czasu posiadania służebności gruntowej o treści odpowiadającej służebności przesyłu, został powtórzony w licznych orzeczeniach tego sądu, jednak nadal pogląd ten jest kwestionowany w znaczącym nurcie doktryny, co uniemożliwia poddanie zakwestionowanej normy kontroli zgodności z Konstytucją. Ponadto, w ocenie Prokuratora, uwzględnienie zarzutów skargi i tak nie zmieniłoby położenia skarżącej. Nawet

bowiem gdyby nie doszło do stwierdzenia zasiedzenia służebności przesyłu (po doliczeniu okresu posiadania służebności gruntowej odpowiadającej treścią służebności przesyłu), to doszłoby do zasiedzenia służebności gruntowej o treści odpowiadającej służebności przesyłu, co jest dopuszczalne w świetle orzecznictwa, jak i aprobowane w doktrynie.

4.3. Ostatni ze wskazanych przez skarżącą zakres normowania zaskarżonych przepisów, w ocenie Prokuratora Generalnego, nie wyraża normy, która wynikałaby z zakwestionowanych przepisów. Ponadto nie został on uzasadniony i w istocie nie jest skierowany wobec zaskarżonych przepisów. Skarżąca kwestionuje bowiem sposób gromadzenia materiału dowodowego przez sąd, a ściśle – potrzebę zasięgnięcia opinii biegłego, której kosztami, ze względu na wynik procesu, obciążono skarżącą.

Z tych względów postępowanie, zdaniem Prokuratora, powinno zostać umorzone na podstawie art. 59 ust. 1 pkt 2 u.o.t.p.TK.

5. Do dnia wydania niniejszego orzeczenia Sejm Rzeczypospolitej Polskiej nie zajął stanowiska w sprawie, pomimo prawidłowego zawiadomienia o tym obowiązku.

II

Trybunał Konstytucyjny zważył, co następuje:

1. W sprawach inicjowanych skargą konstytucyjną na każdym etapie – aż do wydania orzeczenia kończącego postępowanie – Trybunał Konstytucyjny bada, czy nie zachodzi którakolwiek z ujemnych przesłanek procesowych, pociągająca za sobą obligatoryjne umorzenie postępowania. Dotyczy to wszelkich kwestii wstępnych, jak również przesłanek formalnych, wspólnych dla kontroli inicjowanej w trybie skargi konstytucyjnej, wniosku lub pytania prawnego. Merytoryczne rozpoznanie zarzutów sformułowanych w skardze konstytucyjnej jest uzależnione od spełnienia wszystkich warunków jej dopuszczalności (zob. np. postanowienie TK z 1 marca 2010 r., sygn. SK 29/08, OTK ZU nr 3/A/2010, poz. 29 i powołane tam orzecznictwo). Podkreślić również należy, że Trybunał nie jest związany postanowieniem o nadaniu skardze dalszego biegu wydanym na etapie wstępnej kontroli (zob. np. wyrok pełnego składu TK z 25 września 2019 r., sygn. SK 31/16, OTK ZU A/2019, poz. 53 oraz postanowienie TK z 17 października 2023 r., sygn. SK 27/22, OTK ZU A/2023, poz. 77 i powołane tam orzecznictwo).

Mając powyższe na uwadze, Trybunał rozpoczął analizę skargi konstytucyjnej Parafii Rzymskokatolickiej [...] w D. (dalej: skarżąca) od zbadania, czy nie zachodzą przeszkody w jej merytorycznym rozpoznaniu.

2. W *petitum* skargi jako przedmiot kontroli skarżąca wskazała art. 292 w związku z art. 172 § 1 w związku z art. 285 § 1 i 2 w związku z art. 305⁴ w związku z art. 352 § 1 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (Dz. U. z 2020 r. poz. 1740, ze zm.; obecnie: Dz. U. z 2025 r. poz. 1071, ze zm.; dalej: k.c.) w zakresie, w jakim: „umożliwiają nabycie przez zasiedzenie służebności przesyłu w dobrej wierze w przypadku braku decyzji administracyjnej wydanej na podstawie art. 35 ustawy z dnia 12 marca 1958 r. o zasadach i trybie wywłaszczenia nieruchomości [Dz. U. z 1974 r. Nr 10 poz. 64, ze zm.], art. 70 ust. 1 ustawy z dnia 29 kwietnia 1985 r. o gospodarce gruntami i wywłaszczeniu nieruchomości [Dz. U. z 1991 r. Nr 30, poz. 127, ze zm.] lub art. 124 ust. 1 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami [Dz. U. z 2018 r. poz. 2204, ze zm.]”; „umożliwiają doliczenie posiadania przez przedsiębiorstwa energetyczne wykonywanego przed dniem 3 sierpnia 2008 r., do okresu korzystania przez przedsiębiorcę przesyłowego z trwałego i widocznego

urządzenia w sposób odpowiadający służebności przesyłu po dniu 3 sierpnia 2008 r., potrzebnego do nabycia służebności przesyłu przez zasiedzenie z pominięciem zawieszenia biegu zasiedzenia służebności przesyłu na nieruchomości skarżące[j], które[j] przywrócono własność nieruchomości bezprawnie wywłaszczonej w czasie PRL, której zwrot nie był możliwy po przemianach ustrojowych Państwa Polskiego po 1989 r., zgodnie z ustawą z [dnia] 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2019 r. poz. 1347 ze zm.) a który to właściciel został pozbawiony możliwości dochodzenia zwrotu własności swojej nieruchomości z uwagi na obowiązujące przepisy prawne w PRL oraz uwarunkowania polityczne, co skutkowało zawieszeniem biegu zasiedzenia służebności gruntowych, a następnie służebności przesyłu do czasu przywrócenia prawa własności nieruchomości wywłaszczonej – w postępowaniu regulacyjnym – w stanie wolnym od obciążeń przez Komisję Majątkową” oraz „naruszono prawo skarżącej do rzetelnego procesu – art. 45 Konstytucji – poprzez narażenie skarżąc[ej] na nieuzasadnione koszty opinii biegłego sądowego, która nie została przez [s]ąd wykorzystana do orzekania z uwagi na rozstrzygnięcie kwestii prejudycjalnej oceny zarzutu postawionego przez przeciwnika procesowego dotyczącego zasiedzenia służebności przesyłu”.

Poza *petitum* skargi skarżąca wskazała natomiast jako naruszone przepisy: art. 121 pkt 4 w związku z art. 175 w związku z art. 292 w związku z art. 172 § 1 w związku z art. 285 § 1 i 2 w związku z art. 305⁴ w związku z art. 352 § 1 k.c. w związku z art. 35 ustawy z dnia 12 marca 1958 r. o zasadach i trybie wywłaszczania nieruchomości (Dz. U. z 1974 r. Nr 10, poz. 64, ze zm.); art. 70 ust. 1 ustawy z dnia 29 kwietnia 1985 r. o gospodarce gruntami i wywłaszczaniu nieruchomości (Dz. U. z 1991 r. Nr 30, poz. 127, ze zm.) oraz art. 124 ust. 1 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz. U. z 2020 r. poz. 1990, ze zm.) w związku z art. 61 i art. 63 ustawy z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2019 r. poz. 1347, ze zm.).

Zarzuty skarżącej sformułowane w *petitum* skargi nie dotyczą treści zakwestionowanych przepisów, lecz ich wykładni ugruntowanej w orzecznictwie Sądu Najwyższego i sądów powszechnych, która „niesłusznie przewiduje instytucję zasiedzenia służebności gruntowej odpowiadającej w swej treści służebności przesyłu (...) Do tego umożliwia się doliczenie (...) okresu posiadania tzw. służebności gruntowej odpowiadającej w swej treści służebności przesyłu do zasiedzenia służebności przesyłu już w okresie 3 lat od daty wprowadzenia nowego ograniczonego prawa rzeczowego do katalogu praw w systemie prawa cywilnego” (skarga, s. 10). Zdaniem skarżącej, „[w]ykreowana przez Sąd Najwyższy instytucja (...) narusza zasadę [niedziałania] prawa wstecz, zasad[ę] pewności prawa oraz zasadę zaufania obywateli do działania Państwa” (skarga, s. 6). Tymczasem, jak podniosła skarżąca, „w okresie od dnia 1 stycznia 1965 r. [data wejścia w życie k.c.] do [2] sierpnia 2008 r. [3 sierpnia 2008 r. weszły w życie przepisy k.c. ustanawiające służebność przesyłu] nie było podstaw do ustanawiania służebności przesyłu, a tym samym nie istniała możliwość jej zasiedzenia w jakimkolwiek zakresie” (*ibidem*).

3. Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Trybunału Konstytucyjnego, kwestionowanie wykładni przepisów prawnych (należącej, podobnie jak, np. ustalanie stanów faktycznych, do stosowania prawa) nie jest objęte kognicją Trybunału. Jeżeli jednak określony sposób rozumienia przepisu ustawy utrwalił się już w sposób oczywisty, a przede wszystkim jeżeli znalazł jednoznaczny i autorytatywny wyraz w orzecznictwie Sądu Najwyższego lub Naczelnego Sądu Administracyjnego, to należy uznać, że przepis ten – w praktyce stosowania – nabrał takiej właśnie treści, jaką odczytują z niego sądy mające najwyższy autorytet w Polsce. W tym sensie kognicji Trybunału podlega przepis, ale w określonej interpretacji. Kontrola zgodności z Konstytucją jest zatem dopuszczalna w stosunku do takiej treści przepisu, jaką

uzyskał on w wyniku „jednolitej, powszechnej i stałej” wykładni sądowej (zob. wyroki TK z: 28 stycznia 2003 r., sygn. SK 37/01, OTK ZU nr 1/A/2003, poz. 3; 9 czerwca 2003 r., sygn. SK 12/03, OTK ZU nr 6/A/2003, poz. 51; 28 października 2003 r., sygn. P 3/03, OTK ZU nr 8/A/2003, poz. 82; 24 czerwca 2008 r., sygn. SK 16/06, OTK ZU nr 5/A/2008, poz. 85; 18 kwietnia 2018 r., sygn. K 52/16, OTK ZU A/2018, poz. 28; postanowienie TK z 17 maja 2017 r., sygn. SK 38/15, OTK ZU A/2017, poz. 39).

W niniejszej sprawie skarżąca podniosła, że zastosowana przez orzekające w jej sprawie sądy powszechne wykładnia zakwestionowanych przepisów oparta jest na jednolitej i ugruntowanej linii orzeczniczej Sądu Najwyższego, który, począwszy od uchwały z 17 stycznia 2003 r., sygn. akt III CZP 79/02, konsekwentnie podtrzymuje pogląd o dopuszczalności zasiedzenia służebności gruntowej odpowiadającej treścią służebności przesyłu.

4. Problem dopuszczalności zasiedzenia służebności gruntowej odpowiadającej treścią służebności przesyłu był już przedmiotem analizy Trybunału Konstytucyjnego. W wydanym w pełnym składzie wyroku z 2 grudnia 2025 r., sygn. P 10/16 (OTK ZU A/2026, poz. 1), Trybunał orzekł, iż art. 292 w związku z art. 285 § 1 i 2 k.c., rozumiane w ten sposób, że umożliwiają nabycie przez przedsiębiorcę przesyłowego lub Skarb Państwa, przed wejściem w życie art. 305¹-305⁴ k.c., w drodze zasiedzenia służebności gruntowej odpowiadającej treścią służebności przesyłu, są niezgodne z art. 21 ust. 1, art. 64 ust. 2 i 3 w związku z art. 31 ust. 3 oraz art. 2 Konstytucji.

Orzekając w sprawie o sygn. P 10/16, Trybunał podzielił poglądy pytających sądów o istnieniu trwałej, jednolitej i powszechnej wykładni zakwestionowanych przepisów. Tym samym uznał, że kontrola zgodności z Konstytucją tej wykładni mieści się w jego kompetencjach (por. jednak pogląd przeciwny, wyrażony w zdaniu odrębnym sędziego W. Sycha i zdaniu odrębnym sędziego R. Wojciechowskiego, złożonych do wyroku o sygn. P 10/16). Trybunał orzekający w niniejszej sprawie jest związany poglądem wyrażonym przez Trybunał w wyroku wydanym w pełnym składzie, co znaczy, że twierdzenie skarżącej o istnieniu jednolitej linii orzeczniczej, zgodnie z którą możliwe było zasiedzenie służebności odpowiadającej treścią służebności przesyłu przed wejściem w życie art. 305¹-305⁴ k.c. – jako potwierdzone w orzecznictwie Trybunału – zasługiwało na uwzględnienie.

W uzasadnieniu wyroku w sprawie o sygn. P 10/16 Trybunał wskazał, że niezgodność art. 292 w związku z art. 285 § 1 i 2 k.c. polegała nie na tym, że ich dosłowna treść sprzeczna jest z przepisami Konstytucji, lecz na tym, iż dawały one podstawę interpretacji prowadzącej do wykreowania nowej instytucji prawa rzeczowego – służebności gruntowej odpowiadającej treścią służebności przesyłu, a w konsekwencji możliwości jej zasiedzenia. Prawotwórcza wykładnia Sądu Najwyższego, wbrew zasadzie *numerus clausus* praw rzeczowych, doprowadziła do wprowadzenia do systemu prawa rzeczowego nowego rodzaju służebności gruntowej, odbiegającej w swej konstrukcji od klasycznej służebności gruntowej. Wyprowadzona w orzecznictwie sądowym norma powodowała daleko idące ograniczenie prawa własności, naruszające standardy konstytucyjne. W świetle Konstytucji podstawą takiego ograniczenia nie może być nawet najlepiej uzasadniona funkcjonalnie wykładnia (prawotwórcza), lecz wyraźny przepis ustawy. Stwierdzenie przez Trybunał, że nie było możliwe posiadanie służebności gruntowej odpowiadającej treścią służebności przesyłu przed datą wejścia w życie przepisów regulujących tę instytucję (tj. przed 3 sierpnia 2008 r.), pociągało za sobą niedopuszczalność zasiedzenia tego rodzaju prawa w tym czasie.

5. Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Trybunału Konstytucyjnego, w sytuacji, gdy zaskarżony przepis był już wcześniej przedmiotem rozstrzygnięcia Trybunału oraz gdy postępowanie zostało zainicjowane przez ten sam podmiot, zachodzi niedopuszczalność wydania orzeczenia ze względu na powagę rzeczy osądzonej (zasadę *res iudicata*; zob. np. postano-

wienie z 18 lipca 2011 r., sygn. SK 5/11, OTK ZU nr 6/A/2011, poz. 66). Jeżeli natomiast ten sam przepis został już wcześniej zakwestionowany przez inny podmiot w oparciu o te same zarzuty niezgodności z Konstytucją (a zatem w sytuacji wyłącznie tożsamości przedmiotowej), znajduje zastosowanie zasada *ne bis in idem*, czyli zakaz ponownego orzekania o tym samym (w tej samej sprawie). Jak przyjmuje Trybunał Konstytucyjny, brak podstaw do przyjęcia powagi rzeczy osądzonej nie znaczy, że uprzednie rozpoznanie sprawy zgodności z Konstytucją określonego przepisu prawnego z punktu widzenia tych samych zarzutów może być uznane za prawnie obojętne. Instytucją wykształconą w orzecznictwie Trybunału i doktrynie prawnej, w celu zapewnienia stabilizacji sytuacji powstałych w wyniku orzeczenia ostatecznego jako formalnie prawomocnego, jest zasada *ne bis in idem* (zob. np. postanowienia z: 11 grudnia 2019 r., sygn. SK 11/19, OTK ZU A/2019, poz. 72; 15 grudnia 2020 r., sygn. SK 80/19, OTK ZU A/2020, poz. 72; 14 grudnia 2022 r., sygn. SK 32/21, OTK ZU A/2023, poz. 7). Trybunał Konstytucyjny, co do zasady, przyjmuje, że zaistnienie przesłanki *ne bis in idem* powoduje konieczność umorzenia postępowania z uwagi na zbędność wydania wyroku (art. 59 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym, Dz. U. z 2019 r. poz. 2393; dalej: u.o.t.p.TK).

Mając zatem na uwadze częściową tożsamość przedmiotu i wzorców kontroli powołanych w niniejszej sprawie z przedmiotem i wzorcami ocenionymi w wyroku o sygn. P 10/16, Trybunał rozważył, czy w niniejszej sprawie wystąpiła ujemna przesłanka procesowa w postaci zakazu ponownego orzekania o tym samym (*ne bis in idem*).

6. Analizując niniejszą skargę, Trybunał w pierwszej kolejności odniósł się do podwójnego wskazania przez skarżącą przedmiotu kontroli: najpierw w *petitum* skargi, a następnie niejako dodatkowo, poza *petitum*, w części stanowiącej uzasadnienie skargi, gdzie skarżąca powołała jeszcze inne przepisy, niż objęte żądaniem skargi, tj. art. 121 pkt 4 i art. 175 k.c. oraz przepisy kolejnych ustaw regulujących problematykę wywłaszczenia nieruchomości i ustawy o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej. W uzasadnieniu skargi nie odniosła się ona jednak do tak poszerzonego przedmiotu kontroli i nie sformułowała względem dodatkowo zaskarżonych przepisów adekwatnych do ich treści zarzutów. W związku z tym Trybunał za wiążący uznał przedmiot kontroli określony w *petitum* skargi konstytucyjnej.

Następnie Trybunał na podstawie *petitum* skargi zrekonstruował następujące zarzuty sformułowane przez skarżącą:

Po pierwsze, domaga się ona stwierdzenia niezgodności z Konstytucją zakwestionowanych przepisów w zakresie, w jakim umożliwiają nabycie przez zasiedzenie służebności przesyłu w dobrej wierze przez posiadacza tej służebności w sytuacji, gdy posiadacz ten nie może wylegitymować się administracyjnym tytułem, z którego wynika prawo do korzystania z urządzeń przesyłowych znajdujących się na cudzej nieruchomości.

Po drugie, skarżąca kwestionuje dopuszczalność doliczenia do okresu posiadania służebności przesyłu okresu posiadania – przed 3 sierpnia 2008 r. – służebności gruntowej o treści odpowiadającej służebności przesyłu. Ponadto tak sformułowany zarzut obejmuje również sytuację polegającą na „pominięci[u] zawieszenia biegu zasiedzenia służebności przesyłu na nieruchomości skarżące[j], które[j] przywrócono własność nieruchomości bezprawnie wywłaszczonej w czasie PRL, której zwrot nie był możliwy po przemianach ustrojowych Państwa Polskiego po 1989 r., zgodnie z ustawą z [dnia] 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej (...) a który to właściciel został pozbawiony możliwości dochodzenia zwrotu własności swojej nieruchomości z uwagi na obowiązujące przepisy prawne w PRL oraz uwarunkowania polityczne, co skutkowało zawieszeniem biegu zasiedzenia służebności gruntowych, a następnie służebności przesyłu do czasu przy-

wrócenia prawa własności nieruchomości wywłaszczonej – w postępowaniu regulacyjnym – w stanie wolnym od obciążeń przez Komisję Majątkową”.

Po trzeciej, skarżąca zarzuca naruszenie prawa do rzetelnego procesu, wywodzone z art. 45 Konstytucji, przez „narażenie [jej] na nieuzasadnione koszty opinii biegłego sądowego, która nie została przez [s]ąd wykorzystana do orzekania (...)”.

6.1. Odnośnie do pierwszego z zarzutów Trybunał Konstytucyjny zwrócił uwagę, że w istocie dopuszczalność zasiedzenia służebności przesyłu wynika wprost z przepisów wskazanych przez skarżącą jako przedmiot kontroli (art. 305⁴ w związku z art. 292 w związku z art. 172 § 1 w związku z art. 352 § 1 k.c.) i jako taka nie wywołuje kontrowersji w nauce prawa cywilnego, o ile dotyczy stanów faktycznych zaistniałych od 3 sierpnia 2008 r., tj. od wejścia w życie przepisów statuujących służebność przesyłu. Rozbieżności dotyczą natomiast kwestii, od kiedy należy liczyć termin zasiedzenia służebności przesyłu, a przede wszystkim ewentualnego zaliczenia okresu posiadania służebności gruntowej o treści odpowiadającej służebności przesyłu przed 3 sierpnia 2008 r. do okresu posiadania służebności przesyłu wymaganego do jej zasiedzenia. W związku z tym, że skarżąca nie sprecyzowała pierwszego z zarzutów, Trybunał uznał, że dotyczy on jedynie możliwości zasiedzenia służebności przesyłu, która, w świetle argumentacji przedstawionej w skardze, nie była kwestionowana przez skarżącą. W związku z tym merytoryczne rozpoznanie pierwszego z zarzutów było niedopuszczalne, co pociągało za sobą konieczność umorzenia postępowania w tym zakresie na podstawie art. 59 ust. 1 pkt 2 u.o.t.p.TK.

6.2. Odnosząc się do drugiego zarzutu, Trybunał uznał, że jego część dotycząca pozbawienia skarżącej własności nieruchomości w okresie PRL oraz pominięcia zawieszenia biegu terminu zasiedzenia w tym okresie nie mogła zostać merytorycznie rozpoznana, ponieważ odnosiła się w istocie do oceny okoliczności faktycznych, będącej poza kognicją Trybunału oraz nie znalazła odzwierciedlenia w zakwestionowanych przepisach wskazanych w *petitum* skargi, z których żaden nie dotyczył instytucji zawieszenia biegu terminu zasiedzenia, uregulowanej w art. 121 w związku z art. 175 k.c.

6.3. Zarzut naruszenia prawa do rzetelnego procesu w związku z koniecznością poniesienia kosztów opinii biegłego, z której sąd orzekający w sprawie skarżącej – jej zdaniem – w ogóle nie skorzystał, Trybunał uznał za oczywiście bezzasadny. Zarzut ten nie był skierowany wobec zaskarżonych przepisów, ponieważ nie wynika z nich wskazana przez skarżącą norma. W istocie skarżąca próbowała podważyć potrzebę zasięgnięcia opinii biegłego, której kosztami została obciążona jako strona, która przegrała proces. Kwestia ta pozostaje jednak poza zakresem kompetencji Trybunału i orzekanie w tej części należało uznać za niedopuszczalne.

6.4. W niniejszej sprawie zatem przedmiotem ewentualnej oceny merytorycznej mogłaby być norma wywiedziona z art. 292 w związku z art. 172 § 1 w związku z art. 285 § 1 i 2 w związku z art. 305⁴ w związku z art. 352 § 1 k.c., zgodnie z którą możliwe jest doliczenie posiadania przez przedsiębiorstwo energetyczne wykonywanego przed 3 sierpnia 2008 r. do okresu korzystania przez przedsiębiorcę przesyłowego z trwałego i widocznego urządzenia w sposób odpowiadający służebności przesyłu od 3 sierpnia 2008 r., potrzebnego do nabycia służebności przesyłu przez zasiedzenie.

Zestawiając ten zarzut z sentencją wyroku o sygn. P 10/16, nie ulegało wątpliwości Trybunału, że nie były one tożsame. Jednakże rozstrzygnięcie Trybunału w sprawie o sygn. P 10/16 ma zastosowanie także do sytuacji, w której do czasu zasiedzenia służebności przesyłu posiadanej od wejścia w życie art. 305¹-305⁴ k.c. dolicza się czas posiadania służebności

gruntowej o treści służebności przesyłu. W naturalny bowiem sposób niedopuszczalność zasiedzenia służebności gruntowej o treści służebności przesyłu wyłącza możliwość doliczania czasu posiadania tego prawa – konstruktowi orzeczniczemu do czasu posiadania uregulowanej w ustawie służebności przesyłu (zob. postanowienie TK z 16 grudnia 2025 r., sygn. SK 106/22, OTK ZU A/2026, poz. 9). W uzasadnieniu wyroku o sygn. P 10/16 Trybunał wskazał, iż „[s]twierdzenie, że nie było możliwe posiadanie służebności gruntowej odpowiadającej treści służebności przesyłu, implikuje zdanie o niedopuszczalności zasiedzenia takiej służebności. Trybunał stwierdził, że jeżeli nie istniała przed dniem wejścia w życie art. 305¹-305⁴ k.c. instytucja służebności przesyłu w nich uregulowana, to nie sposób przyjąć, że możliwe było władanie cudzą nieruchomością w zakresie tego prawa przed tą datą (posiadanie takiej służebności). Zatem w ogóle nie istniała możliwość zasiedzenia służebności przesyłu przed wejściem w życie art. 305¹-305⁴ k.c., ponieważ takiej służebności wówczas jeszcze nie było” (III cz. uzasadnienia, pkt 7.3.4).

Mając powyższe na uwadze, Trybunał uznał, że w odniesieniu do drugiego zarzutu sformułowanego w skardze zachodzi ujemna przesłanka procesowa *ne bis in idem*. Nie ulegało wątpliwości, że zakwestionowana w niniejszej sprawie norma także została objęta wyrokiem o sygn. P 10/16, pomimo że nie została *expressis verbis* wyrażona w jego sentencji. Tym samym nie ma znaczenia, że skarżąca wskazała jako przedmiot kontroli, oprócz art. 292 i art. 285 k.c., przepisy k.c. nieujęte w sentencji wyroku o sygn. P 10/16, gdyż w odniesieniu do nich nie sformułowała odrębnych zarzutów i służyły one jedynie rekonstrukcji zaskarżonej normy. Odnośnie do tożsamości wzorców kontroli, należało zauważyć, że w niniejszej sprawie skarżąca, poza art. 2, art. 21 ust. 1, art. 31 ust. 3 oraz art. 64 ust. 2 i 3 Konstytucji, powołała dodatkowo przepisy Konstytucji, które nie były wzorcami w sprawie o sygn. P 10/16. Niemniej, orzeczenie o niezgodności przedmiotu kontroli z jakimkolwiek wzorcem sprawia, że kolejna ocena tego przedmiotu z innym wzorcem jest pozbawiona racji, a cel kontroli konstytucyjnej w postaci derogacji zakwestionowanej normy został osiągnięty (zob. postanowienie TK o sygn. SK 106/22).

7. Reasumując, mimo że sformułowane w niniejszej skardze zarzuty nie były wprost tożsame z zarzutami sformułowanymi w sprawie o sygn. P 10/16, to wskutek wyroku Trybunału w tamtej sprawie utraciła moc obowiązującą norma zakwestionowana w sprawie niniejszej. Tym samym zaktualizowała się ujemna przesłanka procesowa *ne bis in idem*, obligująca Trybunał do umorzenia postępowania na podstawie art. 59 ust. 1 pkt 3 u.o.t.p.TK ze względu na zbędność wydania wyroku.

W sprawie, w związku z którą skarżąca wniosła skargę, została zastosowana norma derogowana przez Trybunał wskutek wyroku o sygn. P 10/16, co znaczy, że skarżącej przysługuje z mocy art. 190 ust. 4 Konstytucji prawo wznowienia postępowania, które zakończyło się dla niej niekorzystnie.